
Recenze

Historicko-kritický komentář ke spisům Friedricha Nietzscheho

Andreas Urs Sommer: Kommentar zu Nietzsches „Zur Genealogie der Moral“

In: Historischer und kritischer Kommentar zu Friedrich Nietzsches Werken. Band 5/2.

Berlin–Boston, Walter de Gruyter 2019. XVII + 723 s.

Slovutná *Heidelberger Akademie der Wissenschaften* vydává od roku 2017 péčí nakladatelského domu Walter de Gruyter *Historicko-kritické komentáře ke spisům Friedricha Nietzscheho*,¹ pro které je zavedena závazná zkratka NK.² V pořadí sedmý svazek, který vydal vedoucí celého projektu NK, Andreas Urs Sommer, toho času patrně celosvětově nejuznávanější nietzschovský badatel, je věnován komentáři polemického spisu *Genealogie morálky*,³ přesněji spíše „Ke genealogii morálky“.⁴ Základní tezí Sommerova komentáře je, že polemický spis *Genealogie morálky* má být upřesňujícím doplněním a částečným rozvedením předchozího spisu *Mimo dobro a zlo*,⁵ který zase měl být komentářem ke knize *Tak pravil Zarathustra*.⁶ A nejen to: Sommer dokonce modeluje přímou spojnici k pozdější knize *Antikrist*,⁷ takže sugeruje bezmála kontinuální myšlenkovou trajektorii od „Zarathustry“ k „Antikristovi“.⁸ *Sub specie* této hypotézy pak Sommer odmítá veškeré dosavadní interpretační pokusy, jejichž přehled uvádí v rešeršní pasáži před samotným kome-

1 Srov. recenzi první várky svazků: Novák, A., *Historicko-kritické komentáře k Nietzscheho publikovaným spisům. Filosofický časopis*, 65, 2017, č. 5, s. 793–802.

2 Proto budeme v následujícím odkazovat na recenzovaný svazek v podobě NK 5/2.

3 Nietzsche, F., *Genealogie morálky. Polemika*. Přel. V. Koubová. Praha, Aurora 2002.

4 Nietzsche, F., *Zur Genealogie der Moral. Eine Streitschrift*. In: týž, *Kritische Studienausgabe* (KSA). Bd. 5. Hrsg. G. von Colli. – M. Montinari. München–Berlin–New York, dtv–W. de Gruyter 1999, s. 245–412.

5 NK 5/2, s. 4–5; s. 6–7; s. 10. Srov. Nietzsche, F., *Mimo dobro a zlo. Předehra k filosofii budoucnosti*. Přel. V. Koubová. Praha, Aurora 1996.

6 Srov. Nietzsche, F., *Tak pravil Zarathustra*. Přel. O. Fischer. Nakl. xyz (ČR) 2009.

7 NK 5/2, s. 14–15. Srov. Nietzsche, F., *Antikrist*. Přel. R. Škoda. Bratislava, Iris 2003.

8 NK 5/2, s. 32–34.

tářem,⁹ který postupuje téměř větu po větě podle paginace a řádkování vydání řečeného spisu v pátém svazku *Kritische Studienausgabe*.¹⁰

Sommer konstatuje, že oproti svým ostatním spisům si Nietzsche v *Genealogii morálky* „zahrává se zdáním vědeckosti“¹¹ tím, že stanovuje hypotézy, které dokládá historickými údaji a citacemi klasických autorů, počínaje antikou a konče recentní přírodovědnou a historicko-filosofickou literaturou.¹² Nietzscheho záměrem prý má být odhalení, že to, co lidé považují za pravdy „o sobě“ a za univerzálně platnou morálku, jsou jen produkty nahodilých vývojų, které by mohly dopadnout přece i jinak a které rozhodně nemají charakter vývoje či pokroku, nýbrž jen posunu „mocenských vztahů“.¹³ Sommer dokládá, že první dvě pojednání *Genealogie morálky* mají být záměrným vyrovnáním se s knihou Nietzscheho někdejšího přítele Paula Rée *Der Ursprung der moralischen Empfindungen* z roku 1877, podle které měl Nietzsche údajně i strukturovat obě zmíněná pojednání.¹⁴ Ta měla představovat původní verzi knihy, ke které Nietzsche až dodatečně doplnil třetí pojednání o „asketických ideálech“. Podle Sommera *Genealogie morálky* tak měla mít charakter nejen diagnostický, nýbrž i terapeutický¹⁵: měla čtenáře nutit, aby zaujal postoj k pokládaným otázkám, aniž by se mu vnucovaly hotové odpovědi; čtenář tedy má být stržen textem a sám hledat odpovědi.¹⁶

Podle Sommera je samotný titul spisu označením nikoli procesu či metody, jež se vztahují k historickému původu morálky, nýbrž samotných dějin tohoto původu.¹⁷ Sommer sugeruje, že Nietzsche používá pojem genealogie ve významu, v jakém se používal v klasické filologii 19. století, tedy ve významu, který znamenal popis geneze nějakého textu, do kterého se dohromady slily rozličné prameny, předstupně a verze, které lze demonstrovat ve formě rodokmenu, aniž by se rozhodlo o nějakém jediném praxtextu.¹⁸ Cílem mělo být vykázaní závislosti a příbuzenských vztahů mezi textovými svědky a různými verzemi.¹⁹ Potud by podle Sommera „genealogie morálky“ znamenala pokus o srovnávací „recensio“ těch rozhodujících vyjádření a „zástav“, které zformovaly historický vývoj „textu“ západní morálky, aby se tím ukázal nikoli její původ, nýbrž aby se tím obnažily jejich příbuzenské vazby.²⁰

9 Tamtéž, s. 34–43.

10 Tamtéž, s. 45–602.

11 Tamtéž, s. 16.

12 Její přehled uvádí NK 5/2, s. 17.

13 Tamtéž, s. 20.

14 Tamtéž, s. 21.

15 Tamtéž, s. 22.

16 Tamtéž.

17 Tamtéž, s. 45.

18 Tamtéž.

19 Tamtéž, s. 46.

20 Tamtéž.

Sommer dále upozorňuje na skutečnost, že titul knihy nezní *Genealogie morálky*, nýbrž *Ke genealogii morálky*, což má údajně indikovat, že zde není kladen nárok stanovit jeden hlavní původ morálních představ a hodnot, neboť to podle Nietzscheho není patrně vůbec možné. Koncepce „příspěvků“ ke „genealogii morálky“ indikuje nejen, jak píše Sommer, (rádoby) předstíranou vědeckou skromnost, ale především neuzavřenost celého projektu a výzvu dalším badatelům, aby na něm participovali a přispívali k němu.²¹ Spis má totiž podle Sommera „provokovat morálně-tvůrčí sílu čtenáře“, aniž poskytuje definitivní odpovědi ohledně obsahu a ctností nadcházející morálky, takže „Nietzscheho filosofie“ má podle Sommerova přesvědčení „spočívat v tom [...] nutit čtenáře, aby sami začali filosofovat“.²²

To pak tedy ale pro Sommera znamená, že ve spise není žádné jednoznačně definovatelné stanovisko samotného Nietzscheho, že samotný Nietzsche tak vystupuje jakožto „veliký mistr dvojznačnosti“, jakožto „mistr iritace“.²³ Kdokoli zaujímá ke *Genealogii* anebo v *Genealogii* nějaké definitivní stanovisko, stává se podle Sommera obětí její zdánlivé vědeckosti a produkuje *pouze zdánlivé vědecké* příspěvky k nietzscheovskému bádání.²⁴ *Genealogie morálky* je „experimentálním dílem“, které učí „kriticky zaujímat perspektivu morálky a k morálce“.²⁵ Posláním historiko-kritického komentáře k Nietzscheho spisu *Ke genealogii morálky* je tudíž „vytvoření prostoru“ k „problematizaci problematického“, tzn. k „problematizaci všeho dosud platného a navyklého“,²⁶ a to především s ohledem na to, jak každý badatel zabývající se Nietzscheho myšlením pojímá samotného Nietzscheho, z jakých *pohnutek a potřeb* se zabývá právě jím a proč *právě z té, či oné* perspektivy.

Aleš Novák

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy
Ales.Novak@fhs.cuni.cz

21 Tamtéž, s. 50.

22 Tamtéž, s. 33.

23 Tamtéž, s. 34.

24 Tamtéž.

25 Tamtéž.

26 Tamtéž, s. 22.